

NOAH

49

SEPTEMBER 1977 - kr. 7,-

For et
rent
miljø

udgiver:

NOAH
Rådhusstræde 13,
1466, Kbh. K.
Tlf. (01) 15 60 52
Giro: 5 56 00 39
Åbningstid:
Hverdage 10-17

abonnement:

NOAH 47-54, kr. 45,-
Løssalg:
Enkeltnumre kr. 7,-

Ældre NOAH-blade fra nr
10 kan købes så længe op
lag haves.

Meddelelser om flytning
og reklamation vedr. le-
veringen meddeles til
posthuset.

Sats: H. P. Sats, Assens
Tryk: Eks-skolens
Trykkeri, Kbh.

redaktion og teknik:

Peter Nissen,
Jan Radich,
Jørgen Boldt og
Birgitte Lauersen.

deadlines:

Nr. 50 12.9.77
Nr. 51 24.10.77
Nr. 52 21.11.77

indhold:

Alle til Malville.....2
Farlig forurening fra
klorfabrik på Amager.3
Erfaringer fra Soja-
kage-sagen.....6
Barsebäck-march....9
Hvad skete der egent-
lig i Wyhl?.....10
Aktionsgruppen Arbej-
dere-akademikere...12
Bøger fra NOAH.....15
Aktion genbrug.....16

Issn 0105-4031

Alle til Malville

Dette kunne man læse på mange franske husmure i sommers. Og omkring 25.000 mennesker mødte op den sidste dag i juli for at vise deres modstand mod verdens første kommercielle formeringsreaktor — atomkraftværket, der producerer mere plutonium end det bruger. Værket bliver bygget i Malville i den øvre Rhone-dal.

Ikke alle kom fra Malville igen med lemmer og liv i behold. Flere blev hårdt sårede — og en mistede livet.

Især i Frankrig, men også i det øvrige Europa, har denne blodige dag rejst en diskussion om mål og især midler i kampen for et bedre miljø. Kan vold undgås? Hvorfor opstår vold? Er det demonstranternes skyld? Politiets? Bør man vælge andre aktionsformer? Osv.

Masser af spørgsmål presser sig på. Den voldelige miljøkamp er endnu ikke kommet til Danmark. Alligevel er det vigtigt at tage ved lære af andre miljøkampe — alle slags. Og at sammenligne dem med egne erfaringer.

På de følgende sider fortælles om erfaringer fra forskellige miljøkampe. En NOAH-gruppe har løbet panden mod Sojakagefabrikkens tykke mur. Mens vesttyske atomkraft-modstandere har haft mere held i deres aktioner. I begge tilfælde forsøger man at drage lære af erfaringerne.

De præsenterede synspunkter deles ikke nødvendigvis af redaktionen. Artiklerne er ment som appetitvækkere. Hvor står vi nu? Og hvordan kommer vi videre? Ordet er frit.

red.

Forsiden denne gang er den franske miljøbevægelses symbol. Vi bringer det til minde om den franske atomkraftmodstander, der blev dræbt af en politi-granat ved Malville i juli.

Farlig forurening fra klorfabrik på Amager

På Islands Brygge i det centrale København har ØK liggende en særlig farlig og særlig forurenende kemisk virksomhed, den eneste af sin art i Danmark. På Dansk Sojakagefabriks klor-alkali anlæg fremstilles de giftige stoffer klor og natriumhydroxid (= alkali = kaustisk soda). Ved fremstillingen anvendes tungmetallet kviksølv. En beboergruppe har nu i 2 år søgt at bekæmpe forureningen fra denne virksomhed. Denne artikel beskriver forureningens omfang, og den fortæller om en tilsyneladende progressiv fabriksledelses kynisme og om offentlige myndigheder, der skal råbes op.

KLOR — Forurening og farer

Klor er en gas, der selv i meget små mængder angriber hud og især slimhinder, river i næsen og lunger. Et indhold i luft på 1/10 promille er dødeligt, den højst tilladte koncentration er 1/1000 promille (= 1 ppm), og denne koncentration kan også netop erfares med lugtesansen. Så snart man kan lugte klor, er der altså grund til at være på vagt. På Sojakagefabrikken sker jævnligt små uheld, der medfører klor-udslip til stor gene for de omkringboende. En mekaniker, der har værksted klods op af fabrikken, var den første til at protestere. Efter at have gjort det nogle gange forsøgte Sojakagen at lukke munden på ham ved at forære ham en gasmaske.

Efter at beboergruppen havde klaget, udsendte Københavns Kommune journaler til de omkringboende, hvor man hver dag i løbet af en måned skulle sætte kryds, hvis man var generet af klorlugt. Der kom mange krydser tilbage. Kommunen foretog sig dog ikke noget i den anledning. Den ville afvente resultatet af en igangværende ombygning af fabrikken, som den havde givet tilladelse til året før. Denne medførte øget automatisering og skulle bevirke, at klorudslippet ophørte. Man kan derfor undres over, at undersøgelsen overhovedet blev foretaget.

Men ombygningen var også en udvidelse til dobbelt kapacitet og med tilhørende udvidelse af klorlageret. En eksplosion (bomber, flystyrt, etc.) i dette lager kan bevirke, at giftgassen klor udsletter alt liv i flere kilometers omkreds. Der findes endog ingen evakueringsplaner. Ligeledes skal fremhæves farerne ved klortransport, der foregår i jernbanevogne eller i stålromler på lastbiler tværs gennem København. Udvidelsen af produktionen øger dog ikke dette problem, da man ellers ville importere klor.

Det kan således slås fast, at klorfabrikken i et tæt bebygget område først på Amager med transportvej gennem byen er totalt fejlplaceret. Det forsvarlige i at opretholde denne placering og tilmed tillade udvidelse er højst diskutabelt.

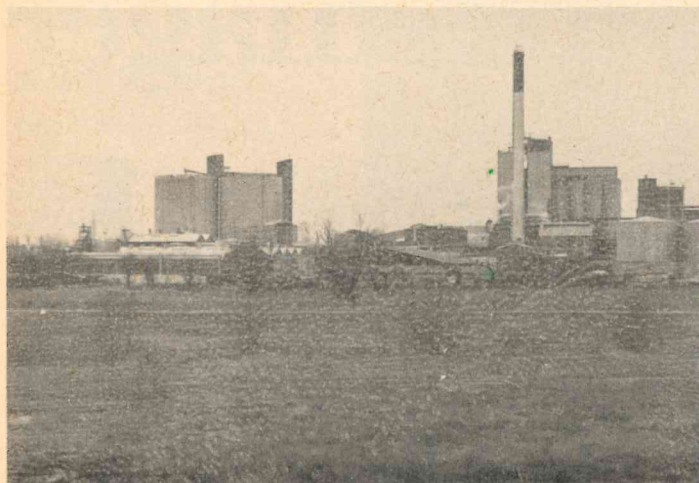
Kviksølv-forurening

Kviksølv er et tungmetal, hvis spredning i miljøet man i de senere år er blevet meget bange for. Kviksølv findes frit som flydende metal eller som luftformig kviksølv damp, og kemisk bundet som både uorganiske og organiske forbindelser. Giftigheden er meget forskellig efter hvilken form kviksølvet findes på, og efter hvordan det indtages. Kviksølv i tandplomber er uskadeligt, medens en tilsvarende mængde organisk bundet kviksølv er dødelig. Kviksølvforgiftningen kan opstå både

ved kortvarig indtagelse (akut forgiftning) eller ved i lang tid at indtage/indånde ganske små mængder (kronisk forgiftning). De første symptomer er rysten på hænderne og irritabilitet, senere opstår alvorlig nervesvækkelse. Da der er så meget andet, der kan give de samme symptomer, er det svært for læger at påvise kviksølvforgiftning. Den eneste brugbare metode er at finde ud af, om patienten har været udsat for kviksølv og i så fald hvilken slags og hvor meget. Dette er overordentligt vanskeligt. Der kunne derfor også gå flere år fra man i Japan så de første forgiftninger og dødsfald, og til man fandt

at årsagen var kviksvølvforgiftning. Kviksvølv omdannes i naturen mellem de forskellige former, og metallisk kviksvølv kan under visse omstændigheder omdannes til det langt farligere organiske kviksvølv. Kredsløbet i naturen er således uhyre kompliceret, så den

syn til. I 1973 ansøgte fabrikken om lov til at udvide og forbedre anlægget, og i tilladelsen blev fastsat, at der højst måtte udledes 150 kg kviksvølv pr. år, og så gav man den 50 kg ekstra at løbe på. Hele ansøgningen klarede man at ekspedere på kun 4 uger.

Sojakagefabrikken set fra Amager Fælled.

eneste sikre metode til at undersøge kviksvølvforurening er ved at lade være at udlede det.

Kviksvølv på Islands Brygge

På fabrikken sker der ikke et egentligt forbrug, idet kviksvølvet løbende genanvendes. Forureningen stammer fra kviksvølvspild, som bliver udledt, dels i spildevand til Københavns Havn og dels op i luften som kviksvølv damp. Kviksvølvspildet har tidligere ligget på 300-600 kg om året. Spildevandet renses nu, men tidligere udledning giver formodentlig også nu forurening i havnen — og der er stadig folk som fisker i Københavns Havn. Statens Levnedsmiddelinstitut har netop undersøgt kviksvølvindholdet i fisk fra vore omgivende farvande og fundet foruroligende høje tal for Københavns Havn.

Endnu værre står det til med luftforureningen. Da der ved processen udvikles varme, er fabrikshallen forsynet med et kraftigt ventilationsanlæg. Varmen og udluftningen bevirker, at kviksvølv hurtigere fordamper, og den dannede kviksvølv damp bliver sammen med ventilationsluften spredt ud i det fri fra ventilatorer i hallens tag. Siden starten i 1935 og til 1937 har der ingen grænser været for hvor meget kviksvølv, der måtte udledes. Kun økonomien og fabrikken ansatte skulle der tages hen-

Overskridelse af grænsen

Det følgende år meddelte Sojakagen, at der var udledt 200 kg. Da beboergruppen klagede over dette, skyndte fabrikken teknikere at rette målingerne. Man fandt ud af, at der ikke blev udledt så meget om natten og i weekenden, og at tallet derfor kun var 150 kg. Kommunens Miljøkontrol forsøgte aldrig at kontrollere disse målinger. Den ville også her vente til ombygningen af anlægget var helt færdig. I det nye anlæg skulle det ikke være nødvendigt at åbne de kviksvølvholdige celler så ofte. Man mente derfor, at der ville slippe mindre kviksvølv damp ud. Ledelsen har skønnet, at udslippet alene af den grund vil falde fra 200 kg til 40 kg kviksvølv om året. »Når nu Sojakagefabrikken har kunnet svine frit i 40 år, så gør det vel ikke så meget, om der går 2 år til«, var holdningen hos kommunen. Og det uanset, at der skete ekstra store udslip i ombygningens periode.

Den første undersøgelse

Men man havde glemt at tage rølliken i ed. I efteråret 74 målte biologen Allan Andersen (medforfatter til NOAH's kviksvølv-bog) kviksvølvindholdet i røllikeplanter på Amager Fælled, Københavns sidste større ubebyggede areal, som

kun Artillerivej og en række kolonihaver skiller fra Sojakagefabrikken. Hans resultater ses på figur 1. Klor-alkali anlægget er entydigt bestemt som kilden til en kraftig kviksvølv-forurening af miljøet. Ledelsen kommenterede rapporten med følgende — Vi har i 3 år kendt de tilsvarende svenske undersøgelser, som Allan Andersen har brugt som forbillede, så det her er der da intet nyt i!!! Nyt var det imidlertid for myndighederne, og nyt var det for de kolonihavefolk, der intetanende havde spist deres hjemmeavlede grøntsager fra det forgiftede område. Nu var der ingen vej udenom for kommunen. — I august 75 kom svaret på beboergruppens klage fra maj samme år.

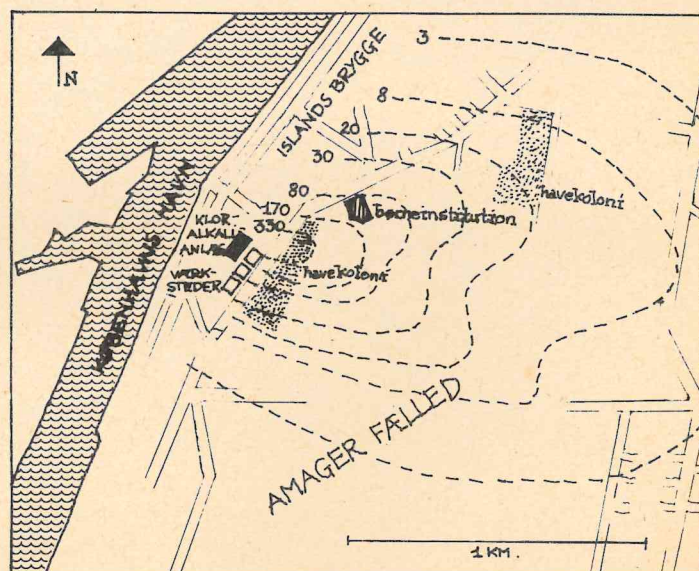
Kommunens miljøfolk i arenaen

Miljøteknisk Kontor havde i den mellemliggende tid fået foretaget analyser på kolonihaverens grøntsager og fundet foruroligende tal. Man havde ligeledes foretaget stikprøver af kviksvølvindholdet i urin fra haveholderne og fra børn i Artillerivejens vuggestue og børnehave. Her fandt man kun minimale mængder, set i forhold til anlæggets arbejdere, der hvert halve år afleverer urinprøve til kviksvølvkontrol. Men Statens Levnedsmiddel-instituts erklæring om, at grøntsagerne var uegnede til at spise, vejede så tungt, så borgmester Alsing Andersen påbød Sojakagefabrikken at »ingen person via grøntsags-

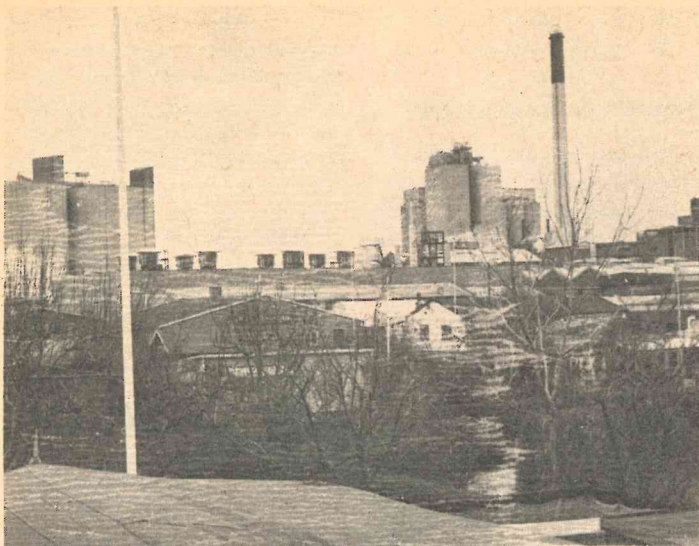
konsum må modtage mere end 0,02 milligram kviksvølv om ugen«. Har kommunen nu sikret sine borgere mod forureningen? NEJ — Havekoloniens formand, der er ansat på Sojakagefabrikken, forsøgte at opfylde påbudet ved at iværksætte en underskriftindsamling, hvor haveholderne erklærede, at de ikke ville spise deres hjemmeavlede grøntsager. De ville altså kun dyrke prydplanter. Noget sådant går man selvfølgelig ikke frivilligt med til. Men netop på samme tid lå havekolonien i forhandlinger med kommunen om forlængelse af dens lejemål. Disse forhandlinger trak kommunen i langdrag, og så tænker man jo.

Endnu i december 76 havde kommunen ikke underskrevet en lejekontrakt. Sojakagefabrikken ledelse havde imidlertid indset det uholdbare i situationen. Det ville være for risikabelt at satse på kolonihaverens »frivillige« støtte, og på at kommunen til stadighed kunne sidde beboernes protester overhørig. Ledelsen ankede påbudet til Miljøstyrelsen med krav om forlængelse af tidsfristerne (der var givet 1/2 års frist) og forhøjelse af den tilladte kviksvølv mængde. For beboergruppen var påbudet ganske uacceptabelt. Det forhindrer ikke forureningen, men begrænser blot en enkelt af dens virkninger.

Det er i sig selv også umuligt at kontrollere; ja det kræver faktisk, at alle haveforeningens medlemmer medvirker som forsøgspersoner. Det forhindrer heller ikke, at andre personer, der måske ad anden

Figur 1.

Så tæt ligger kolonihaverne på fabrikken.
De firkantede hatte på bygningen

i baggrunden er aftrækskanaler, monteret med kvikksølvfilter.

vej også får kvikksølv, bliver belastet med for meget. Påbudet synes kun at have én funktion: At give Sojakagefabrikken tid. Når havekolonien har afstået fra at bruge 75-høsten, kan problemet jo tidligst komme igen sommeren 76. En tilsyneladende skrap bestemmelse om, at påbudet skal efterkommes uanset anke til Miljøstyrelsen, er herved også overflødiggjort. Sojakagefabrikken har under alle omstændigheder fået et års frist, selvom der i påbudet kun er givet 1/2 år. Vi ankede derfor ligeledes påbudet til Miljøstyrelsen, og krævede stadig nedsettelse af Sojakagens udslip og kontrol med dens forbrug af kvikksølv. I august 75 havnede sagen således hos Miljøstyrelsen.

Miljøministeren på slap line

Året før havde Miljøstyrelsen anbefalet, at klorproduktion bør være kvikksølvfri. Dette var grundet erfaringer fra udlandet og kampagnen mod alle former for kvikksølvforurening, som er søgt stablet på benene. Lad os nu se, hvorledes dette omsættes i konkret politisk handling.

Det første problem var Københavns kommunes afgørelse, der jo skulle efterkommes uanset anke til Miljøstyrelsen. Men hvis denne nu havde til hensigt at bestemme noget fundamentalt forskelligt fra kommunen, var der ingen grund til at Sojakagen først indretter sig efter kommunens påbud. Miljøstyrelsen overtræder da klart sin kompetence og meddeler diskret beboergruppen og Sojakagen:

»Tidsfristerne ønsker vi indtil videre at se bort fra.« Kommunen påbud om, at: »Ingen person via grøntsagskonsum må modtage mere end 0,02 milligram kvikksølv pr. uge«, er ikke en form for påbud, beboergruppen på nogen måde kan tage i forsvar, men vi var foruroliget over, at Miljøstyrelsen kunne tilsidesætte miljøloven ved at se bort fra tidsfristerne. Spørgsmålet blev rejst i Folketinget maj 76 af Ib Nørhund (DKP) som et spørgsmål til miljøminister Helge Nielsen. Denne forsøgte at besvare alt muligt andet, men under pres kom ministeren ind på problemet således: »... og skulle der måske være anledning til kritik i denne sag, så kunne det måske være på grund af tidsterminerne.« Og dermed blev emnet forladt.

Miljøstyrelsens afgørelse — en ny teknologi anvendes

På dette tidspunkt i sagen, hvor Sojakagefabrikken er konfronteret med Miljøstyrelsens eksperter, dukker der helt nye tekniske aspekter frem. Hvor rensning af ventilationsluft for kvikksølv før blev erklæret for teknisk umuligt, har Sojakagefabrikken nu fremskaffet et filter. Dette bliver sat op, og en prøveperiode på 3 måneder aftales med Miljøstyrelsen. Det viser sig nu, at filtret er tilstrækkeligt effektivt, og herefter kommer så afgørelsen. Der kræves filtre opsat på samtlige ventilatorer og kvikksølv mængden skal nedsættes til 30 kg pr. år (før 150 kg). Såvel udslip som for-

brug af kvikksølv skal kontrolleres af kommunen. Dette er i det store og hele en opfyldelse af beboergruppens foreløbige krav i klagen til kommunen.

Beboergruppen skærper kravene

Men under indtryk af de senest opnåede tekniske forbedringer mener gruppen, at Miljøstyrelsen i sin afgørelse opererer med længere tidsfrister og større kvikksølv-udledning end forholdene kræver. Sojakagefabrikken kan efter eget skøn nedbringe udledningen til 2-4 kg på årsbasis, og det nye anlæg — uden filtre — skulle kunne nedbringe den til 40 kg pr. år. Da Miljøstyrelsens afgørelse kræver filtrene monteret, er den krævede grænse på 30 kg unødvendigt høj. Med denne grænse behøver man ikke at betjene filtrene så omhyggeligt, og beboergruppen frygter først og fremmest, at den kan give plads for senere udvidelser af produktionen. Dette er gruppen under alle omstændigheder imod. Da målet er ingen kvikksølvforurening, bør grænsen hele tiden ligge på, hvad der netop er opnåeligt med den bedste teknik og den omhyggeligste betjening. Derfor ankede gruppen til Miljøankenævnet med kravene:

1. I løbet af 1977 nedbringes kvikksølvudsendelsen til max. 5 kg pr. år.

2. Miljøstyrelsen skal sikre, at forureningen af omgivelserne, især kvikksølvindholdet i luft og grøntsager, stoppes.
3. Havekolonien må ikke flyttes som en løsning på forureningen.

Derudover har gruppen i et senere notat krævet, at Miljøankenævnet tager stilling til betimeligheden af den opsplittelse af sagen, som kommunen såvel som Miljøstyrelsen har opereret med. Gruppen har klaget over kvikksølv- og klorforureningen fra kloralkali-anlægget, men kun kvikksølv-sagen er behandlet af disse myndigheder. Gruppen mener derimod, at disse ting hænger sammen, således at forureningen fra anlægget behandles under ét.

Miljøankenævnets afgørelse

Ankenævnet mente ikke, at vi nu kunne kræve en 5 kg's grænse, når vi før havde været »tilfredse« med 50 kg. Vores 2. krav mente man, at Miljøstyrelsen opfyldte med sin afgørelse, og det 3. krav lå uden for ankenævnets område. Kommunen kan altså godt kæde haveforeningens kontrakt sammen med forureningen, men beboerne må ikke. Desuden fandt man opsplittingen i orden, så ankenævnet afgjorde sagen ved at stadfæste Miljøstyrelsens afgørelse.

Ebbe Asmussen
og Jan Jørgensen

Lidt om god ernæring

Dette lille hæfte henvender sig til alle, der interesserer sig for deres eget velbefindende. Det handler om mad. Ikke om den kulinariske side af sagen, men om madens indhold af nødvendige næringsstoffer. Opgaven har ikke været at give præcise og stramme regler for den enkeltes kostplan, men at give baggrund og dermed forståelse for nogle meget vigtige hovedpunkter i al ernæring.

Dansk Sojakagefabrik A/S

Befolkningens sundhed ligger Sojakagefabrikken stærkt på sinde — når det drejer sig om at få solgt sojaprodukter. Samtidig forgiftes grøntsager fra en hel havekoloni til uspiselighed. Ikke et spørgsmål om moral — men om profit. (Illustrationen er fra en pjeces udgivet af Sojakagefabrikken).

Erfaringer fra Sojakage-sagen

Kviksølvgruppen blev dannet af beboere og arbejdere på Islands Brygge, samt af miljøaktivister fra den nærmeste omegn (NOAH/Amager). Foranledningen var fremkomsten af en videnskabelig rapport om områdets forurening, og gruppen opstod derfor som et tilfældigt sammenrend af mennesker med det tilfælles: Nu må der gøres noget. Det var altså hverken en voksende bevidsthed om forureningens betydning eller en forøgelse af forureningen på Bryggen, der startede gruppen. Men trods den hovedkulds start arbejdede gruppen stabilt med møder i 2 år.

Dette gav resultater indadtil i form af øget bevidsthed om miljøproblemer, om hvordan presse og myndigheder fungerer og ikke mindst om, hvordan de øvrige beboere og arbejdere reagerer. Set fra miljøaktivistens synspunkt er det positivt, at der nu på Bryggen findes flere miljøbevidste beboere, der er parate til at tage nye miljø- og forureningsproblemer op. Vi er nået dertil, hvor problemerne ikke vil blive overset, men vil blive taget op og bearbejdet.

Men det er ikke lykkedes primært at gøre miljøkampen til de ramtes. Manglen på arbejder- og kolonihave-alliancen er det store svigt. Herom kan du læse i følgende rapport fra Kviksølvgruppen, der er tilsluttet Islands Brygges beboerbevægelse Bryggegrupperne.

Nogle politisk /strategiske overvejelser over kviksølvgruppens arbejde

Vi vil her fortælle om de skridt, som forureningsgruppen foretog i sagen og fremsætte de overvejelser, som lå til grund for marchen. Vi gør dette for at prøve klarest muligt at videregive de erfaringer fra vores arbejde, som vi mener, er væsentlige for beboerarbejde overhovedet.

Vi håber så, at andre grupper vil involvere sig i den diskussion om beboerarbejds mål og midler, som vi lægger op til, ved lignende overvejelser over egne erfaringer i arbejdet.

At lave en sag ud af det

Det første større skridt, som fortjener en nærmere overvejelse i kviksølv-sagen, er, at gruppen efter at have indsamlet forskelligt materiale indsendte en klage over forureningen fra Sojakagefabrikkens klor-alkali-anlæg til Københavns Kommunes Miljøkontrol. Her krævede vi blandt andet kviksølvudslippet nedsat til 50 kilo på årsbasis og krævede visse foranstaltninger til kontrol af, at dette blev overholdt.

Et relevant spørgsmål er nu, hvorfor gruppen satte en sådan 50 kilos grænse. Hvorfor vi ikke opstillede mere absolutte krav som totalt stop for kviksølvudslip. Flere ting spiller ind her.

Det var et rent tilfælde, at vi kom i besiddelse af Allan Andersens rapport fra Fælledens rølliker — som ellers nok havde fået lov at ligge ubrugt og samle støv. Og efter at vi noget forbløffede havde tygget på rapportens tal for forureningen med kviksølv, troppede vi op på Miljøkontrollen og på Arbejdstilsynet for at få eventuelt materiale om fabrikkens meriter (loven om aktindsigt). Men vi vidste ikke, at henvendelserne her var det samme som at starte sagen reelt. Vi kunne ikke vide, at disse offentlige kontorer straks kontaktede fabrikken, fortalte om at nogen snusede og opgav vores adresser.

Så da en ingeniør fra fabrikken ringede til en af os og skældte os hæder og ære fra — og inviterede os til et besøg på virksomheden, så var kampen faktisk igang uden den

nødvendige politiske forberedelse fra vores side.

Bagateller, bagateller

Fabrikken bagatelliserede sagen fuldstændig, og da vi alligevel skrev om sagen i vores lokale avis, Bryggebladet, reagerede man fuldstændig overmanisk fra ledelsens side. Man mistænkeliggjorde os i Bryggebladet — vi var eventyrpolitikere som bare ville lave rav i den og eventuelt prøve at få fabrikken lukket. Samtidig fik fabrikken den aftale med Bryggebladet, at når vi havde et indlæg, skulle det sendes videre til Sojakagen, som så kunne »gendrive« vores beskyldninger i samme nummer.

Hermed var det vigtigste lokale talerør »lukket«.

Kommunen bagatelliserede sagen, selv om vi fandt ud af, at den tilladelse fabrikken havde fået herfra om udledning af 150 kg kviksølv pr. år var overskredet betragteligt.

Sæt modstanderne op mod hinanden

Og midt i denne samlede bagatelliseringsfront inviterede fabrikken os til et større møde om sagen, hvor tillidsmænd,

sikkerhedsfolk, ledelsen og udefra kommende eksperter ville være til stede. Vi fik to dages varsel, og var selvfølgelig nødt til at troppe slet forberedte op for at undgå den mistænkeliggørelse, som en udeblivelse ville afstedkomme.

Hele komedien var stablet på benene for at støde en kile ind mellem beboergruppen og arbejderne på anlægget (beboergruppen prøver jo at få nedlagt vores arbejdspladser var omkvædet). Og trods anstrengelser fra vores side lykkedes taktikken til fulde.

I næste nummer af Bryggebladet serveredes en ondskabsfuld mistænkeliggørelse af beboergruppens motiver, underskrevet af tillidsmændene på fabrikken.

Kolonihaverne under pres

En anden vigtig forbundsfælle røg ved samme lejlighed. Kolonihaveforeningen »Bryggen«, som ligger lige over for klor-alkali-anlægget, var nok dem, der havde lidt mest under forureningen.

Men: Indførelse af en sikkerhedszone omkring fabrikken, som i Sverige, ville føre til en sløjfning af haverne. Og:

Kolonihaveforeningens kontrakt med Københavns Kommune var just udløbet, og kommunens mente ikke at kunne indgå en ny, så længe der var »uroligheder« omkring forurening fra klor-alkali-anlægget.

Formanden for kolonihaveforeningen, som arbejdede på Sojakagen, var inviteret med til mødet og var med sin viden om ovenstående naturligvis

sædeles lydhør over for ledelsens synspunkter.

Derfor en sag

Med baggrund i alt dette er det nok lettere at besvare spørgsmålet om, hvorfor gruppen valgte at sende en »realistisk« klage til kommunen og dermed starte en velklædt og systemprøvende sag op. Negativt bestemt:

- vi var under stadig anklage for at være uvidende eventyrpolitikere, og
 - vi havde ingen basis, opbakning blandt beboerne, for at stille absolutte krav.
- Den positive bestemmelse lå i:
- det var værdifuldt at bare mindske kviksløvudslippet, og
 - vi ville bruge sagen som en løftestang for organisering af beboerne omkring Bryggegrupperne.

Strategien: at prøve selv

Da ingen af os i udpræget grad havde illusioner om, at denne myndighedsvejen var den rette vej for den politiske beboerkamp — vores mål om at gøre byen til vores vil aldrig blive realiseret gennem henvendelser til stat og kommune — så opstår der imidlertid nogle problemer ved på denne måde at bruge en »parlamentarisk« sag som løftestang for beboerorganiseringen.

For sagen selv vil selvfølgelig virke som et spejl for denne organisering. Og var der noget vi ikke ønskede, var det at bøffe en masse mennesker sammen omkring illusionen, at bare man render til myndighederne, skal det nok blive bedre. Så det var nødvendigt at bruge sagen dobbelt. Både få beboerne samlet omkring at gøre forholdene mere tålelige — her nedbringe kviksløvudslippet — og samtidig påvise strategiens utilstrækkelighed overfor de egentlige krav: Gør byen til vores. En afsløring som måske gennem beboernes egne erfaringer. Ellers tror man sgu ikke på det.

Det var altså om at få beboerne op på mærkerne i kampen for en tålelig forurening samtidig med, at vi sammen lærte, at en standsning af forureningen kræver andre kampformer.

Dårlig kontakt med beboerne/pressegrød

Men her viste det sig, at kviksløvforurening var en tung fyr at danse med. Kommune, stat, virksomhed, arbejdstilsyn og andre holdt os rigeligt beskæftiget med så meget dødindviklet gejl, at vi ikke evnede at udbrede erfaringerne løbende. Vi manglede mandskab og en ordentlig strategi for dette praktiske beboerarbejde — og gled efterhånden over i alene at bruge pressen som forbindelsesled til beboerne.

Pressen skal selvfølgelig bruges i beboerarbejdet, men når den bliver den eneste mulighed for forbindelse udadtil, så er man på røven:

- man mister totalt kontrollen over, hvordan erfaringerne videregives. Og
- pressen fungerer omkring »begivenheder« og definerer selv sådanne. Det er ikke en begivenhed, at Bryggegrupperne siger dit eller

En måling af hvor mange på Islands Brygge, der havde hørt om kviksløvsagen, blev foretaget af Thulstrups analyseinstitut for Danmarks Radio i forbindelse med en radioudsendelse i december 75, altså et lille år efter sagen var startet. Hovedresultaterne ses her (alle tal angivet i procenter):

Føler De Dem generet af industriforurening, der hvor De bor? (HVIS JA): Hvad er det for virksomheder, der forurener?	62 Ja	37 Nej	1 Ved ikke
	57 A/S Dansk Soyakagefabrik 4 Sadolin & Holmblad 5 Andre 3 Ved ikke		
Har De hørt eller læst om kviksløvforurening?	90 Ja	9 Nej	2 Ved ikke
Synes De personligt, at myndighederne gør tilstrækkeligt for at sikre befolkningen mod forurening?	5 Ja	70 Nej	25 Ved ikke
Synes De personligt, at de love og bestemmelser om miljø og forurening vi har, er tilstrækkelige?	3 Ja	66 Nej	32 Ved ikke
Skal man af hensyn til beskæftigelsen opretholde en virksomhed, selv om den forurener mere end lovgivningen tillader?	20 Ja	45 Nej	36 Ved ikke
Har De personligt mulighed for at gøre noget imod forureningen?	11 Ja	78 Nej	11 Ved ikke
Nu kommer der to spørgsmål, som er formuleret af en beboergruppe på Bryggen:			
Ved De, hvad lokalrådet på Bryggen arbejder med?	39 Ja	61 Nej	
Ved De, at klortalageret i Axel Heidesgade rummer klor i så store mængder, at en katastrofe i dette lager vil medføre livsfare for hele Bryggens befolkning?	15 Ja	85 Nej	
Herefter to spørgsmål, som er formuleret af direktionen på A/S Dansk Soyakagefabrik:			
Synes De, det vil være i orden, at industrivirksomheder sætter nye produktioner i gang, hvis miljøloven og myndighedernes krav overholdes?	78 Ja	10 Nej	13 Ved ikke
Ved De, at A/S Dansk Soyakagefabrik, der har ligget på Bryggen siden 1909 og nu beskæftiger 600 mennesker, producerer varer, der næsten alle indirekte indgår i Deres dagligdag?	51 Ja	49 Nej	

gør dat (undtagen man overtræder loven), men det er en begivenhed, når kommune, miljøstyrelse eller fabrik udtaler dit eller gør dat.

Dette betyder i praksis, at modstanderne bestemmer tidspunkterne for informationsudbredelse. Og at informationerne så kommer i så store klumper, at det er vanskeligt, hvis ikke umuligt, for beboerne at uddrage relevante erfaringer af grøden.

Selv klokkerne lærestykker som:

- at levnedsmiddelinstituttet henstiller, at man ikke spiser sine grøntsager i kolonihaven — dette er myndighedsversionen af forureningsbekæmpelse —
 - at Københavns Kommunes Miljøtekniske kontor har accepteret betragtelige overskridelser af de af kommunen selv satte grænser,
 - kommunens helt forrykte afgørelse fra august 75, og
 - den pressede kolonihaveforenings øjeblikkelige accept af ikke at kunne spise deres grøntsager —
- selv disse klokkerne lærestykker bliver serveret i pressens grødklumper nærmest ubrugelige.

Radiosagen

Allerede da vi i maj 75 klagede til kommunen, kontaktede vi Københavns Radio. De ville godt bringe en udsendelse, og en journalist kom ud for at interviewe os. Han gik derefter op på Sojakagen for at snakke med direktøren. Her blev han mødt af en forsamling med direktør, ingeniør, tillidsmænd og kolonihaveformanden (som jo havde let ved at få fri fra sit arbejde på Sojakagen). Han optog udtalelser fra disse, og til slut henvendte han sig til læge Per Gregersen, der har arbejdsmiljø som speciale.

En 20 minutters udsendelse blev klippet sammen og bragt 23. maj. ØK klager til generaldirektøren over udsendelsen, der betegnes som ensidig. Man ville også have omtalt det igangværende millionbyggeri mv., og de af Sojakagen udvalgte beboere var også klippet bort. Efter at klagen havde cirkuleret rundt i Radiohuset, fik journalisten besked på, at han skulle lave en ny udsendelse efter nærmere angivne retningslinier. Han havde imidlertid en anden idé: At høre kolonihaveformanden

og andre igen efter at forgiftningen af grøntsagerne var påvist. De gamle udtalelser holdt op mod de nye, ville give en spændende udsendelse. Men den fik han ikke lov at lave. I stedet lavede Københavns Radios leder Poul Iversen selv en udsendelse med en rundbordssamtale mellem borg-

ge. Sværere er det at deltage i en rundbordssamtale, som udsendelsen sluttede med. Her skal man huske på, at mikrofonerne er de virkelige tilhørere, medens man kun formelt henvender sig til de øvrige deltagere. Det er en færdighed, det er vigtigt, at nogen i gruppen har og/eller opøver.

mester Alsing Andersen, et par embedsmænd og Sojakagefabrikkens ledelse, altså uden beboere overhovedet. Og udsendelsen blev derefter — en total bagatellisering af problemet. Kort tid efter besvarede generaldirektør Sølvhøj ØK's klage. Man fandt den, bortset fra detaljer, for ubegrundet. Alsidigheden var overholdt, når den anden udsendelse også var taget i betragtning. Beboergruppen konstaterede, at ØK med sin klage havde presset radioen til at lave en ny udsendelse. Dette fulgte vi op og klagede over udsendelse nummer 2. Det var for os uforståeligt, at vi ikke var inviteret med. Taktikken slog ikke fejl. I december bragtes en helaftensudsendelse, som for en stor del handlede om kviksølvsagen. Kort tid efter modtog vi svar på vor klage. Den afvistes under henvisning til den sidste nye udsendelse.

Udsendelsen i december, dvs. den sidste, viser, at det er sværere at bruge radioen end de trykte medier. Vi indtalte på bånd et par indlæg først. Men det er svært pludselig at skulle formulere det væsentli-

Skærp kravene undervejs

Nå, men vi fortsatte med krum hals, ankede Københavns kommunes afgørelse til Miljøstyrelsen. Og da styrelsen krævede samtlige vores krav opfyldt, prøvede vi alene på baggrund af en øget viden at skærpe kravene. Det var Miljøankenævnet, der skulle tage stilling til denne strategi.

Det tør nok siges, at ankenævnets afgørelse, hvor man stiller sig uforstående over for vores skærpede krav — nu 5 kg kviksølvudslip pr. år — idet man river os vores oprindelige krav på 50 kilo i næsen, var en eksemplarisk påvisning af vores fejltagelser. Skærpede krav kan ikke udspringe af øget viden alene, men må fremsættes på basis af en mobilisering blandt beboerne!

Kan vi være tilfredse?

Hermed sluttede sagen, og hvad var resultatet?

Vi havde gennem vores arbejde presset Miljøstyrelsen til at presse Dansk Sojakagefabrik til at opfylde sådanne krav, som den på dette tids-

punkt til rådighed værende teknologi — de nye filtre — muliggjorde. Herved var kviksølvforureningen nedbragt til max. 30 kilo på årsbasis. Så langt så godt.

Men det var ikke lykkedes i nævneværdig grad at mobilisere beboerne til kamp for beboernes reelle indflydelse.

Kan Bryggegrupperne være tilfredse med dette resultat? NEJ. Og vi mener, at sagens forløb har lært os, at den vej, vi valgte, ikke var den rigtige.

Andre muligheder

Beboergruppen burde, før de gik på sagen, nok have lavet en grundigere analyse af udgangssituationen, hvor man gennemgik de forskellige »interessegrupper« omkring kviksølvproblemet. Og interessegrupperne var mange:

Fabrikens ledelse var naturligt mest interesseret i at køre den profitable klorproduktion med de lavest mulige omkostninger — uden smålig skelen til helbredsrisici for arbejdere og beboere i området. En ledelse som var fuldt på det rene med, at en beboeraktion mod virksomheden var noget som tog år, hvorimod en arbejderaktion mod svineriet ville være anderledes problematisk. Hvorfor ledelsens strategi naturligt måtte være kilen mellem beboerne og arbejderne.

Så var der arbejderne på anlægget, som ifølge Arbejdstilsynets rapporter formeligt vadede i kviksølv, og som utalli-

Kolonihavefolkene tror ikke på giftfaren —

Miljøminister Niels Alsing Andersen har udstedt forbud sidste år mod at kolonihaveejerne på Bryggen spiser deres egen grøntsagsavl. Det er sket af hensyn til en eventuel fare for kviksølvforurening fra Sojakagefabrikken. Alle har skrevet under på forbudet, men der er ingen, der rigtig tror på faren, mener formanden for haveforeningens bestyrelse, slagter Willy Christensen.

Haveejerne fik sidste år taget prøver af bl. a. blod og urin, og der fandtes intet kviksølv i nogen af dem, og det kan da kun betyde, at der i hvert fald ikke

Bryggebladet, maj 1976.

ge gange havde afsløret for høje kviksølvkoncentrationer i urinen. Arbejderne måtte selvfølgelig være interesseret i at få standset dette svineri — og samtidig i at bevare deres arbejdsplads.

Arbejdstilsynet havde talrige gange henstillet, at svine-riet blev begrænset. Og havde trods manglende bedringer nøjedes med disse værdiløse henstillinger. Alt tyder på, at interessen her har været at holde hånden over virksomheden.

Kommunen — havde uden brusel accepteret fabrikkens lovovertrædelser. Ja, Alsing Andersen forsvarede ved enhver given lejlighed lovovertrædelsen mod beboergruppens vidtløftige anklager.

Og i radioen afslørede samme Alsing Andersen Miljøkontrollens manglende viden og kundskaber i relation til hele sagen, og erkendte djærvt, at kommunens krav til virksomheden byggede på, hvad virksomheden selv mente var muligt at opfylde plus en passende margin for uregelmæssigheder. »Et slag på tasken« kaldte vores miljøborgmester sådanne bestemmelser.

Kommunens åbenbare interesser gik på bevarelsen af flest mulige arbejdspladser i kommunen, hvorfor man for enhver pris også borgernes helbred — måtte undgå at træde ØK-virksomheden over tærne.

Havekolonien, som lå mest udsat og en gang havde oplevet at se bladene falde af træerne en forsommerdag, måtte mange gange nyde deres kaffe med blødt brød i en ulidelig klorstank. Og nu fik de ovenikøbet påbud om ikke at spise deres grøntsager.

Deres hovedinteresse var at bevare deres haver, men måtte naturligt også være interesseret i en standsning af svine-riet, der til tider kunne gøre haveopholdet noget belastende.

Endelig var der nogle børneinstitutioner og nogle småværksteder, blandt hvilke de, der ikke arbejdede direkte for fabrikken længe, havde følt sig generet af forureningen.

Fabrikken havde generøst forøret den mest generede og mest generende af disse værkstedsejere en gasmaske til brug under hans arbejde.

Alliancer

En bare overfladisk gennemgang af alle disse interessegrupper peger i retning af ganske andre og mere virksomme kampmåder end den gruppen valgte. Et forberedende analysearbejde af denne udgangssituation ville selv for meget tungnemme have vist nødvendigheden af at få etableret nogle alliancer i det stille, før sagen blev startet. (HUSK at sagen starter, når I jokker op hos myndighederne for at sondere der).

Og den for forureningskampen helt livsvigtige alliancepartner er arbejderne på virksomheden.

Beboerne og arbejderne må i fællesskab udstikke retningen for kampen — hvor helt selvfølgelige delmål må være:

- ingen nedlæggelser, men tværtimod oprettelse af nye arbejdspladser i forbindelse med indførelse og betjening af miljøteknologi, og
- indførelse af lukkede, forureningsfrie produktionskredsløb. (Klor kan ved den såkaldte diafremamemete

fremstilles helt uden brug af kviksølv).

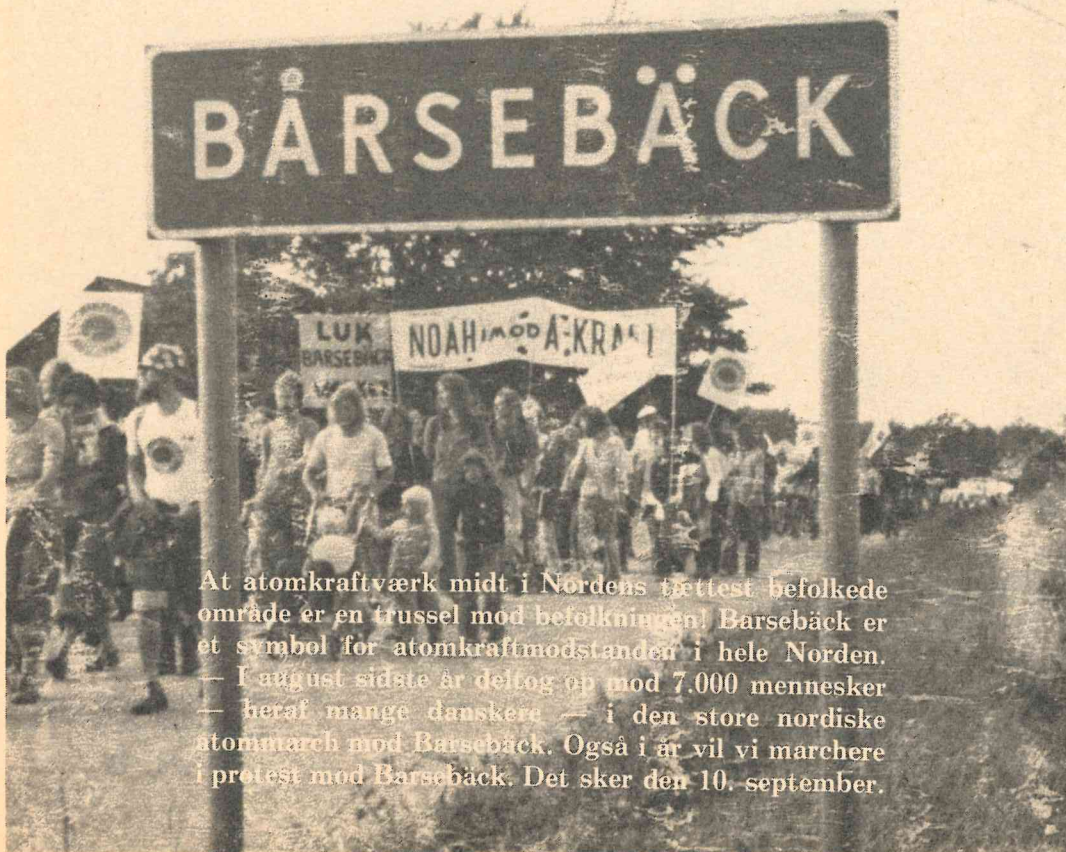
Og vores erfaringer har lært os, at en af de vigtigste strategiske pointer i dette arbejde er afsløringen af, når de politiske myndigheders interesser falder sammen med de privatøkonomiske magthaveres interesser. Og dette skal ske løbende. Og gøres gennem eksemplarisk fremstilling og forklaring af den til tider besynderlige adfærd, som interessesammenfaldet fremprovokerer hos vore kommunale og statslige embedsmænd og politikere.

Mange vil allerede her nikke genkendende til nogle af disse underlige handlinger fra myndighederne. Fra den indledningsvis totalt passive skjulens sig, over de fortiende og dækkende skridt, frem til den aktivt fordømmende, ja til tider aggressivt angribende adfærd — over for os beboere.

Også dette skal standses. GØR BYEN TIL VORES.

GØR LANDET TIL VORES.

Ebbe Asmussen
og Jan Jørgensen

At atomkraftværk midt i Nordens tættest befolkede område er en trussel mod befolkningen! Barsebäck er et symbol for atomkraftmodstanden i hele Norden. — I august sidate år deltog op mod 7.000 mennesker — heraf mange danskere — i den store nordiske atommarch mod Barsebäck. Også i år vil vi marchere i protest mod Barsebäck. Det sker den 10. september.

I forbindelse med Barsebäckmarchen lørdag d. 10. september arrangerer NOAH en bustransport ud og hjem.

Man samles op på Hovedbanen i København (Bernstorffgadesiden) kl. 8.15 og via Dragør-Limhamn færgen når vi til marchens udgangspunkt Lomma. Marchen forventes afsluttet i Barsebäck havn ca. kl. 19.00, hvor busserne vil samle os op til hjemturen. Vi regner med at være i København ved ca. 21-tiden. Denne tur koster kr. 40,- incl. færgebillet.

Tilmelding sker ved at indbetale kr. 40,- på postanvisning til:

Rainbow Busses,
Magstræde 9, 1404 Kbh. K
Tlf. (01) 15 45 95

eller ved at ringe eller skrive til:

NOAH,
Rådhusstræde 13, 1466 K
Tlf. (01) 15 60 52.

Øvrige oplysninger om marchrute, tidspunkter og øvrige transportmuligheder fås ved henvendelse til OOA (01) 15 63 32.

Hvad skete der egent-

I debatten omkring Atomkraftbyggeriet i Tyskland og især omkring Brockdorf-værket støder man ofte på henvisninger til Wyhl, hvor en byggeplads for et atomkraftværk blev holdt besat i over et år.

Besættelsen ophørte i foråret 1976, da myndighederne lovede at tage planen til fornyet overvejelse og lovede ikke at starte byggeriet igen. Idag er aftalen udløbet, og situationen er uafklaret. Det kan føre til en ny besættelse og måske nye sammenstød med politiet, som vi har set det i Brockdorf.

For at oplyse om, hvad der er foregået i Wyhl og for at hjemlige aktionsgrupper evt. kan lære af erfaringerne derfra, bringer NOAH-bladet her en oversættelse af en artikel om begivenhederne i Wyhl skrevet af Rainer Kübler fra International Youth Federation (IYF) i marts 1976.

Marckolsheim, Wyhl og Kaiseraugust

Begivenhederne i disse tre landsbyer viser en ny kvalitet i miljøbevægelsen og især i folkets aktionsmuligheder mod en magtfuld kombination af stat, industri og bureaukrati.

I det følgende beskrives begivenhederne i kronologisk orden, samt de specielle faktorer, der har været vigtige for den succes, folkets aktioner har haft, i det mindste frem til i dag.

Alle tre landsbyer ligger i den øvre Rhindal og dette område er pga. sin geografiske beliggenhed mellem Basel og Karlsruhe truet af en gigantisk industrialisering. Et citat fra »Staatsanzeiger Baden-Württemberg« (Landsdelsregeringens officielle avis) karakteriserer dette meget klart:

»Hvis det europæiske fællesskab, som det forventes, bliver endnu tættere, vil Rhindalen mellem Frankfurt og Basel blive det vigtigste økonomiske center. Det må betvivles, at der bliver plads til miljøbeskyttelse. Ekspertener mener, at området skal åbnes for økonomisk og industriel brug, mens beboelser, rekreation osv. skal henvises til Vosgesbjergenes dale og skove.«

Denne udvikling begyndte for år tilbage og har gjort folk mere opmærksomme på problemerne end noget andet sted i landet. (Da det specielt drejer sig om et klimatisk meget

begunstiget område, hvor landmændene har haft en sikker indkomst, er modstanden vokset støt med tiden).

For at forstå den stærke modstand disse folk har udvist, må man tænke på, at de også er meget konservative og ikke godtager alting, blot fordi det er nyt. Desuden forstår de ikke, hvorfor deres nuværende

liv skulle ændres totalt, hvis de ikke har brug for det, og de har en dyb respekt for naturen samt deres hjemegn.

På dette grundlag er der vokset en ret bred miljøforståelse frem, som har fået mange til at sætte spørgsmålstegn ved industrialiseringen. Allerede før det aktuelle slag omkring det planlagte atomkraftværk i Wyhl begyndte, har der eksisteret aktionsgrupper i næsten hver landsby på begge sider af Rhinen. I dag er der en sammenlutning af ca. 34 grupper i Tyskland, Frankrig og Schweiz. Dette samarbejde er

og folk indså, at ingen legale metoder kunne hjælpe dem, besluttedes det, at enhver ny byggeplads for nye forurenende industrier skulle besættedes.

Det første projekt var en blykemisk fabrik, der skulle bygges i Marcholsheim på den franske side af Rhinen.

Fabrikken ville have udledt mængder af bly til omgivelserne, men d. 20. sept. 1974 få dage efter arbejdet var begyndt, blev byggepladsen besat af flere hundrede mennesker. Der blev bygget hytter og rejst telte, og landsbyboerne skiftedes dag og nat til at holde vagt. Folk fra naboerne bragte mad og andre nødvendige ting. Et alarmsystem blev oprettet så aktionsdeltagerne på pladsen i løbet af mindre end en time kunne få hjælp af flere hundrede andre, hvis politiet kom for at drive dem væk. Alle brandsirener og kirkeklokker ville have fortalt omegnens beboere, at noget var ved at ske.

Til sidst lykkedes det: d. 25. februar 1975 trak den franske regering fabrikkens byggetilladelse tilbage.

Atom-værket i Wyhl

I Wyhl besluttede man også at benytte besættelsesmetoden, da det var klart, at legale midler ikke ville føre til et tilfredsstillende resultat.

Det hele begyndte i sommeren 1973, da Baden-Württemburgs delstatsregering planlagde et atomkraftværk i Breisach ca. 30 km fra Wyhl, men pga. befolkningens protester (60.000 underskrifter imod værket blev indsamlet og en høring endte i kaos) blev denne plan opgivet, og det hele flyttet til Wyhl. Men her mødte man igen modstand: i foråret 1974 blev der arrangeret en stor traktordemonstration og en masse aktionsgrupper blev dannet. Denne gang slog protesterne nye rekorder med næsten 100.000 underskrifter mod atomkraftværket, blandt dem alle landsbyerne rundt om Wyhl.

En udemoratisk afstemning

Det er klart, at så mange protester ikke kunne blive

både overraskende og opmuntrende i et område, hvor folk i århundreder har bekæmpet hinanden, men nu demonstrerer en fælles vilje til at redde deres hjemegn fra ødelæggelse.

De første aktioner

Da de industrielle planer kom nærmere deres virkeliggørelse,

lig i Wyhl

behandlet ved en høring, som derfor blev holdt i en så udemokratisk form, at folk blev endnu mere ophidsede. Men man gav ikke op, og til sidst lykkedes det at gennemtvinge en afstemning om befolkningen i Wyhl skulle sælge jorden til atomkraftværket. Før afstemningen prøvede såvel byggherren som delstatsregeringen at påvirke resultatet. Byggherren tilbød en ny svømmehal og sportshal, lovede at bygge en vej, osv. Delstatsregeringen meddelte, at man ved et negativt afstemningsresultat blot ville ekspropriere jorden til værket. Folk der var imod projektet blev udsat for pres på forskellig måde; huse blev undersøgt af politiet og nogle personer blev direkte arresteret.

Ved afstemningen stemte et lille flertal for salg af jord til projektet, hvilket skal ses på baggrund af de specielle forhold i Wyhl: der er mindre landbrugsområder end i omegnen og flere arbejdsløse. Mange mente, at de hellere ville modtage de lovede gaver sammen med kraftværket, end kraftværket på eksproprieret jord uden sportshaller osv.

Besættelsen

Få dage efter afstemningen startede de første arbejder, men de blev hurtigt standset igen. Folk stillede sig op under de træer, der skulle fældes og satte sig på gravemaskinerne. Byggepladsen blev besat af ca. 200 mennesker, der slog sig ned permanent.

To dage senere, d. 20. febr. 1975, omringede 800 politifolk lejren og angreb med vandkanoner og hunde de 200 mænd, kvinder og børn; 54 blev arresteret og politiet var meget omhyggelig med kun at tage studenter og ikke folk fra egnen for at bevise statsministerens påstand om, at det var vensterradikale og terrorister, der stod bag det hele. Der blev også taget flere franskmænd og en af dem sagde ved løsladelsen meget rammende: »Adieu und heil Hitler, Monsieur Standartenführer«.

Hele byggepladsen blev omgivet af et tre meter højt pigtrådshegn og bevogtet af politiet med hunde. På trods af

denne håbløse situation gav folk ikke op. De næste dage gik mange til byggepladsen for at diskutere med politifolkene, der ofte var deres slægtninge eller bekendte.

Disse diskussioner med folk, der spurgte om betjentene mente, det de gjorde var det rigtige, demoraliserede politiet, så betjentene jævnligt måtte udskiftes. Selv om delstatsregeringen prøvede at sende politifolk fra andre egne af landet til Wyhl, nægtede disse at rejse.

D. 23. marts gik en demonstration på 28.000 mennesker til byggepladsen og besatte denne på trods af pigtråd og politi.

Flere uger senere var pladsen stadig besat og delstatsregeringen i defensiven. Freiburg civile ret erklærede byggetilladelsen ugyldig indtil alle retssager var afgjort. Normalt skal et projekt udsættes, indtil retssager mod det er afgjort, men i dette tilfælde gav regeringen tilladelsen til byggeriet med det samme, som det gøres i alle sager om atomkraftværker. Officielt sker dette for at sikre energiforsyningen, som kunne blive truet, hvis man skulle vente i flere år, indtil retten har talt.

Men det er sikkert, at et kraftværk, der har kostet flere milliarder Mark ikke vil blive kendt ulovligt af en domstol. På denne måde bliver alle rettigheder forbigået i sager omkring atomkraftværker.

Regeringens forhandlingstaktik

Da det gik op for regeringen, at hverken vold eller politi kunne overbevise folk om atomkraftens nødvendighed, anlagde man en ny taktik, som blev foreslået ud fra en undersøgelse foretaget af Battelle-intitutet og sat i gang af forbundsregeringen.

Denne taktik gik ud på at få folket til forhandlingsbordet for at standse den øjeblikkelige aktion. Ved forhandlingerne skulle regeringen ikke diskutere hovedspørgsmål som radioaktivitet, affaldsproblemer o.lign., men kun diskutere uvigtige emner, og det prøvede man på. Aktionsgruppernes

krav var: Intet byggeri før domstolen havde afgjort retssagerne, ingen straf til folk, der havde deltaget i besættelsen af pladsen, og nye ekspertudsagn fra videnskabsmænd, som indbyggerne selv skulle udpege.

Men resultaterne af forhandlingerne indeholdt ikke disse krav; det bedste tilbud var: Regeringen ville ikke starte byggeriet, før den mente, at den lokale befolknings modvilje var borte.

Besættelsen fortsætter

Efter endnu en stor demonstration d. 22. febr. 1976, et år efter besættelsen startede, blev dette resultat forkastet af aktionsgrupperne, og besættelsen fortsatte.

Allerede i dag, marts 1976, har Wyhl givet resultater: I foråret 1975 blev byggepladsen for et atomkraftværk i Kaiseraugst besat og lige nu forbereder aktionsgrupper ved Hamburg en besættelse af det planlagte kraftværk i Brockdorf (hvor de jo desværre kom for sent).

»Venskabshuset« på den besatte byggeplads i Wyhl.

Ikke-vold er vigtig

Jeg vil nu summere det hele op og se, hvad vi kan lære af disse aktioner.

Det er helt sikkert, at folks beslutsomhed hovedsageligt udsprang af nødvendigheden af at forsvare deres eksistens. Næppe før har behovet for en afvisning af yderligere industriel udvikling optaget folk så meget.

På dette grundlag var folk meget involveret i diskussionen om miljøproblemer og ifølge en undersøgelse foretaget af forbundsregeringen ville 54 pct. foretrække sunde omgivelser frem for voksende energiproduktion.

En anden vigtig årsag til den succes aktionen fik, var ikke-vold strategien, hvilket gav sympati hos en stor del af befolkningen. Som beskrevet

tidligere, bidrog denne strategi til at få politiet over på aktionsdeltagernes side, hvilket forhindrede yderligere vold. Regering og industri mistede på denne måde støtten fra deres magtmiddel. Politifolkene blev fortalt, at de skulle forsvare staten mod vensterradikale, kommunister og statsfjender, men når de først mødte folk, havde de ingen grund til at angribe dem, fordi de ikke selv blev angrebet.

Efter lovens bogstav var der vold, nemlig massernes vold mod den valgte regering, som blev presset, men dette kan ikke sammenlignes med volden mod folket.

Faren for splittelse

Selv om der har været nogle skillelinier mod socialister og kommunister, kan man sige, at i det mindste græsrodsfolket arbejdede sammen med enhver, der ønskede at støtte dem, når de så en fordel i det. Men samtidig afviste de konsekvent at blive identificeret med ethvert politisk parti, der

prøvede at bruge dem til egen fordel.

Kun på det sidste er skillelinierne mellem borgerlige og socialister samt kommunister blevet mere skarpe, specielt inden for sammenslutningen af aktionsgrupper, og dette har regeringen opdaget. Der er en stor fare for, at disse skillelinier skal splitte bevægelsen mod atomkraft og forurenningen. Forhåbentlig vil dette ikke ske, men regering og industri vil prøve alt for at svække bevægelsen. Vi må være meget forsigtige.

Rainer Kübler

Oversat af Thorkild Nielsen og Arne Nielsen, udenrigsredaktionen.

Aktionsgruppen Arbej

NOAH har interviewet to repræsentanter fra Aktionsgruppen Arbejdere Akademikere:

Benny Christensen. Maler. Fællessikkerhedsrepræsentant i Malernes Aktieselskab (et kooperativt firma).

Per Gregersen. Læge. Har arbejdet som hospitalslæge i en del år, før han begyndte at interessere sig for socialmedicin (dvs. hvordan sygdomme er afhængige af samfundsforhold), og han arbejder nu med den del af socialmedicinen, der hedder arbejdsmedicin.

Begge er medlemmer af aktionsgruppens bestyrelse.

Jesper: Det, det drejer sig om her, er, hvad, hvordan og hvorledes Aktionsgruppen Arbejdere Akademikere fungerer. Og vi skal lige finde lidt ud af, hvad det er for noget først. Hvorfor hedder gruppen Aktionsgruppen Arbejdere Akademikere?

Benny: »Baggrunden er, at man i forskellige fag havde lavet nogle undersøgelser omkring de arbejdspladsproblemer, der var inden for sundhed og sikkerhed. Jeg kan nævne en række af disse rapporter: Bryggeri-rapporten, Rapport fra et skibsværft, Malerrapporten. Da man havde udgivet disse rapporter, ville man ikke stoppe ved det. Det skal lige siges, at rapporterne kun har kunnet komme frem ved, at der har været et samarbejde mellem studerende og arbejdere i de forskellige fag.

De forskellige rapportgrupper der nu var mødtes og snakkede sammen om, hvad vi nu kunne gøre mere tværfagligt, og så stiftede man en forening 1. maj 1975, som kunne arbejde på tværs af de forskellige fag.«

Kløften mellem arbejdere og akademikere

Jesper: Arbejdere og akademikere er jo ellers ikke to grupper, som har ry for at kunne samarbejde. Jeg ved ikke, om den kløft som godt kan være mellem det sprog, som arbejdere taler, og det sprog, som akademikere taler, også er et problem i Jeres gruppe?

Benny: »For os ude på arbejdspladserne var det en nødvendighed at komme i kontakt med akademikere for at kunne lave en analyse af vores egen arbejdssituation. Vi manglede

faktisk noget ekspertise, enten det nu var læger, kemikere eller sociologer. I starten kunne der godt være nogle kommunikationsvanskeligheder, men det kom vi hurtigt ud over. Det har ganske simpelt været en nødvendighed, at der blev talt et sprog, som begge parter kunne forstå.«

Jesper: Hvis man som studerende kommer ud på en arbejdsplads, møder man som regel en vis modstand mod akademikere og studerende. »Akademikerne er jo dem, der sidder på den anden side af forhandlingsbordet, og taler kapitalejernes sprog — det er vores modstandere.« Er det også noget, der har været et problem i Jeres samarbejde?

Benny: »Fra starten af var der en vis modstand mod studerende, netop fordi man brugte det argument, at når de har fået deres uddannelse, så hopper du over på den anden siden af bordet. Men der har vi måttet erkende, at så længe de ikke har gjort det, og så længe de arbejder i vore interesser for at give os viden om vores arbejdssituation, så kan vi bruge dem. Man skal ikke fordømme dem, før de er hoppet over. De fleste af de unge mennesker, som dengang var med til at lave rapporterne, har vi stadig et godt samarbejde med, selvom de er færdig-uddannede akademikere.«

Per: »Det vil altid være vores fare, at vi falder tilbage til den gruppe, som vi tilhører via vores uddannelse, og slipper samarbejdet med arbejderne. Men det er rigtigt, som Benny siger, at det her faktisk startede i 1969, og af dem, som er med i vores Aktionsgruppe, har de fleste været med hele vejen igennem.

Dermed kan man også sige, at når vi ikke føler det som det

store problem i dag, det med ikke at snakke det samme sprog og bruge fremmedord, så må man også sige, at der er faldet mange folk fra undervejs. Det er klart, at der er nogle folk, der føler det som et problem og ikke kan vænne sig til det.

Hvis man er kommet med og bliver ved, så ligger vanskelighederne ikke på kommunikationsplanet. Men det kan godt i baggrunden ligge på, at man tilhører en mere velaflyttet gruppe, og at man ikke er i en risiko for f.eks. at blive arbejdsløs. Vi kan udtale os med meget større lethed og uanfægtethed end de fleste arbejdere kan.«

Samarbejdets muligheder og fremtid

Jesper: Hvordan ser I på mulighederne for det her samarbejde i fremtiden?

Benny: »Det er helt klart, at disse såkaldte fagkritiske rapporter ikke har kunnet laves uden dette samarbejde. For akademikere har ikke kunnet lave det selv, og vi har ikke kunnet lave det selv. Det kan kun lade sig gøre ved et samarbejde. Det har både vi som arbejdere og tillidsmænd måttet forstå, og det har akademikere også måttet erkende. Men det kan Per jo nok svare bedre på end jeg.«

Per: »Jeg har på fornemmelsen, at det her er et område, der er under udvikling. At det, at der er startet sådanne grupper, der har bevist, at det kan lade sig gøre at lave samarbejde. Det har påvirket mange andre til at forstå, at det kan

betale sig at nedbryde denne her kløft mellem akademikere og arbejdere. Ved møder på arbejdspladserne og til kurser med sikkerhedsrepræsentanter og andre, der skal undervise i sikkerhedsforhold, er der ikke længere den store mistænksomhed, som der har været tidligere.

Det, der har virket for at skabe sådan en tillid mellem arbejdspladserne og akademikergruppen, har været, at det har vist sig, at vi i helt konkrete situationer har kunnet hjælpe vore venner på arbejdspladserne.«

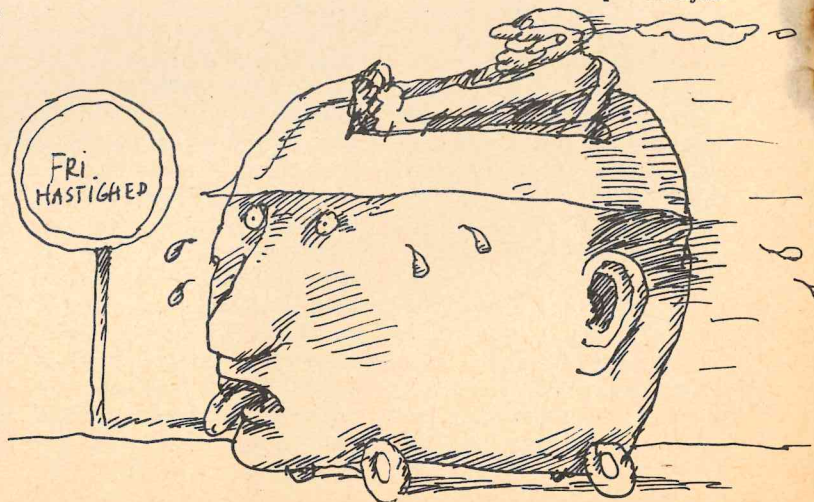
Benny: »En tillidsmand, som jeg snakkede med ude på B&W, sagde det meget klart. Han sagde, at akademikere er med til at lave ammunitionen. Men det bliver nu engang os, der skal fyre den af.«

Hvorfor aktionsgruppen?

Jesper: Hvorfor har I egentlig lavet foreningen — eller rettere sagt Aktionsgruppen? Gik arbejdet ikke meget godt uden denne Aktionsgruppe Arbejdere Akademikere?

Per: »Diskussionen, der gik forud for dannelsen af aktionsgruppen, gik ud på, at man ville danne en organisation, som kunne:

- dels være et forum for diskussion af tidligere rapporter. Altså diskutere dem og lære af de fejl, som vi havde lavet.
- dels at kunne vejlede i gangværende projekter på arbejdspladsen.
- dels at tage initiativer til nye projekter, hvor der var behov for det på arbejds-

dere Akademikere

pladserne.

— dels at kunne tage helt nye initiativer og det er det, vi er igang med nu: nemlig at lave pjecer til brug for arbejdet på arbejdspladserne omkring arbejdsmiljøspørgsmål.»

Benny: »Der er en anden meget væsentlig faktor: Man kan ikke bare fortsætte med at lave rapporter i de enkelte fag. Hvis man vil videre, så må det være noget på tværs af de enkelte fag. Det er sådan set der, jeg mener, at aktionsgruppen har sin mission. Det er ikke nok bare at tale om, hvad der er malernes problemer eller svejsernes problemer — der er også tværfaglige ting.

Jeg kan nævne, at der på B&W er en gruppe, hvor man er inde i en undersøgelse omkring, hvad der foregår, når man svejser i primede (formalede) plader.

Ligesådan de pjecer vi har udgivet — de er jo også tværfaglige. Arbejdsmiljøloven gælder jo for os allesammen, det samme for bedriftssundhedstjenesten. Det er derfor, vi har lavet de pjecer.»

Per: »Der kommer jo flere pjecer. En af ulykkesforsikringen og en om sikkerhedsorganisationen. Så der er altså nogle grupper, som arbejder videre.«

Hvor stor kontaktflade

Hvor stor kontaktflade

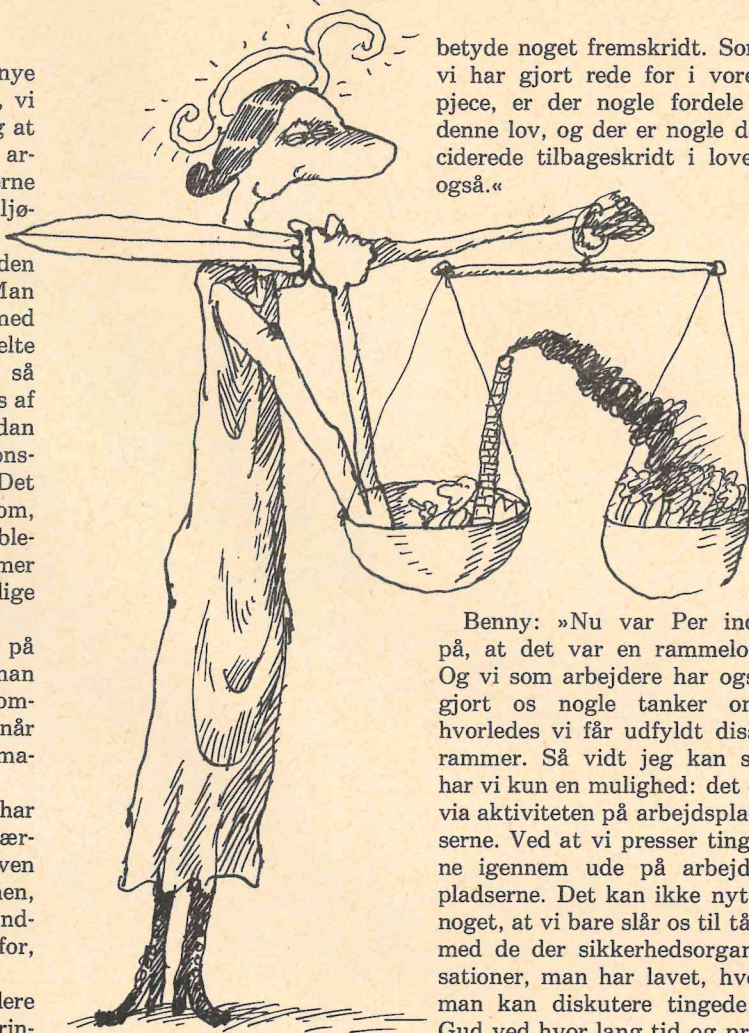
Jesper: Hvor mange har I kontakt med. Hvor stor er Jeres kontaktflade?

Per: For det første er det en organisation, der arbejder øst for Storebælt. Vest for Storebælt er der »Samarbejdet mellem arbejdere og akademikere i Århus«.

Vi er en organisation i København, og det er først og fremmest folk i København, som vi har kontakt med. Men der er efterhånden også en hel del store arbejdspladser, som vi har kontakt med.»

Arbejdsmiljøloven

Jesper: Der er kommet en ny arbejdsmiljølov, som træder i kraft 1. juli 1977. Nu har man lavet en ny lov og har vel her tænkt på at lukke de huller,

betyde noget fremskridt. Som vi har gjort rede for i vores pjecer, er der nogle fordele i denne lov, og der er nogle decidede tilbageskridt i loven også.»

Benny: »Nu var Per inde på, at det var en rammelov. Og vi som arbejdere har også gjort os nogle tanker om, hvorledes vi får udfyldt disse rammer. Så vidt jeg kan se, har vi kun en mulighed: det er via aktiviteten på arbejdspladserne. Ved at vi presser tingene igennem ude på arbejdspladserne. Det kan ikke nytte noget, at vi bare slår os til tåls med de der sikkerhedsorganisationer, man har lavet, hvor man kan diskutere tingene i Gud ved hvor lang tid og prøve at finde en løsning. Det vil jo virke som en spændetroje på os.

Hvis vi vil gøre noget ved det, så er det nu og her, vi må stoppe en produktion, der er sundhedsfarlig, eller anvendelsen af materialer, der er sundhedsfarlige. Nu er jeg selv med i en sikkerhedsorganisation inden for mit fag. Der kan man diskutere op ad døre og ned ad stolper, om det nu er efter loven og ifølge publikation 41, som Arbejdstilsynet har udgivet. Vi har været ude for, at publikationen var opfyldt, men hvor vi helt kontant vidste på vores egen krop, at vi blev dårlige af at arbejde med et bestemt stof. Nu var det et malerprodukt, og den eneste mulighed, vi havde, var, at vi sagde, at vi simpelthen ikke ville arbejde med det — og så stoppede vi arbejdet med det. Der gik 3 uger, så havde man fundet en afløser, der var vandbaseret. Det vil sige, at tyndemidlet var vand i stedet for terpentintin.»

Jesper: Hvis du skulle

skære det ud i pap, så ville du sige, at det er meget godt med alle de love, forordninger og udvalg. Men hvis der virkelig skal ske noget, så skal man fra arbejderside sige, at nu vil vi ikke være med længere?

Benny: »Det er rigtigt. Men i samme forbindelse vil jeg lige sige: Når jeg siger sådan, så er det ikke ensbetydende med, at vi skal boykotte sikkerhedsorganisationerne. Vi skal også arbejde på det område, det er klart. Men min erfaring siger bare, at hvis der skal gøres noget effektivt, så er det lidt mere drastiske midler, der skal bruges.«

Man har en viden, som man er uansvarlig overfor

Jesper: De såkaldte fagkritiske rapporter har ikke altid været lige højt vurderet i etablerede videnskabelige kredse. Man har tit afvist dem som uvidenskabelige. Man har sagt, at de ikke har opfyldt de normer, som ellers gælder for videnskabeligt arbejde. Hvordan vurderer I det arbejde, som I blandt andet selv har gjort for at kortlægge sundhedsfarerne i forskellige arbejdsmiljøer?

Per: »Ja, men vi har ikke som formål at kortlægge sundhedsfarerne i forskellige arbejdsmiljøer. Det kan vi slet ikke magte. Men vi vil gerne være med til at få de relevante og ansvarlige myndigheder til at gøre det. Det er dem, der har ressourcerne og dem, der har de uddannede folk.

Det nye i det fagkritiske arbejde var ikke så meget metoderne som valget af emne. I stedet for at vælge et eller andet forrygende enzym et eller andet sted dybt inde i binyrebarken, så vælger man nogle arbejdspladsforhold, som har noget med virkeligheden at gøre og prøver at gøre noget ved dem.

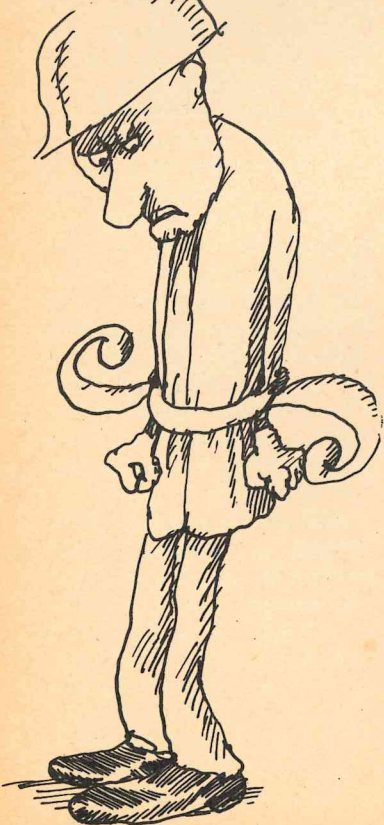
Den anden ting, der er afgørende, er, at man prøver at udnytte forskningsresultaterne til praktiske ændringer. Således at der altså kan ses nogle konsekvenser af forskningen i den danske virkelighed. Det er på det område, man støder på den traditionelle akademiske holdning, som er: at man skal holde sig udenfor. Det var og

så den holdning, der medførte, at man kom ud af hullerne og absolut skulle finde kommaføj i rapporterne.

Der er en tredje ting, som Bryggerirapporten meget tydeligt viser. Ved Bryggerirapporten gjorde man bare det, at man gav den viden videre, som alle læger har om støj og høreskader. Men som der aldrig var nogen, der havde fundet på at give videre til de folk, som blev udsat for støj. Meget typisk for akademikere var det, at de hidsede sig meget op over de fejl, der vitterlig var i Bryggerirapporten. Men uden at tage stilling til støjen som sundhedsmæssigt problem. Dermed blev akademikerens klassiske rolle af dækket meget klart: Man har en viden, som man er absolut uansvarlig overfor.

Benny: »Traditionelt bliver det arbejde, som akademikere laver, puttet ind på en eller anden hyld. Der er 30 mennesker, der har læst det måske, og det bliver mere og mere støvet.

Det er muligt, der er nogle småfejl i vores rapporter — det er der vel også i det arbejde, som akademikere laver. Men vores arbejde er kommet ud blandt arbejderne og også blandt akademikere, og det er blevet diskuteret. Det er en viden, der er blevet spredt ud til en masse mennesker, også de mennesker det virkelig vedkommer — i modsætning til den traditionelle måde at lave videnskab på.«

»Tøsedrenge«

Jesper: Når man sådan hører arbejdere og læser rapporterne, så er det ligesom, at arbejderne i mange tilfælde accepterer de der sundhedsrusler. De har en opfattelse af, at det er noget, der hører med til arbejdet. »Det her arbejde, det er sgu ikke for tøsedrenge, så hvis I ikke kan klare mosten, så må I finde noget andet.« Er det noget, du sådan har stødt på Benny?

Benny: »Joh — til dels vil jeg give dig ret. Men der må jeg sige, at de sidste 10 år er der sket en kraftig holdningsændring. Det kan jeg se blandt mine egne kolleger. De yngre accepterer ikke disse ting med, at man er en tøsedreng, når man ikke tør gå op på et stillads, der står og vakler. — Eller gå og arbejde med de farlige stoffer.

Der er sket den ændring, at man bare ikke vil være med til det mere. Ellers havde der jo heller ikke været alle de aktioner. Holdningen er ændret meget tydeligt.«

Arbejds miljø, bolig miljø og fremmedgørelse

Jesper: I kører på det med arbejdsmiljøet. Men nu er der ingen, der bare lever i et arbejdsmiljø. Der er også et bolig miljø, og man kan også tale om et fritids miljø, når folk tager bort fra byerne for at holde ferie på landet. Når I bare fokuserer på arbejdsmiljøet, er I så ikke med til at understrege den adskillelse, der er mellem arbejdsmiljø, bolig miljø og fritids miljø, og som mere og mere udvikler sig. Kan det ikke være lidt farligt, fordi det er en væsentlig årsag til den fremmedgørelse, som præger vores samfund?

Benny: »Det er sådan set rigtigt, at vi først og fremmest er gået ind i det med arbejdsmiljøet. Og det har selvfølgelig en historisk årsag. Det er fordi aktionsgruppen er opstået omkring disse fagkritiske rapporter. Men det ene griber jo lidt ind i det andet. Har man et dårligt arbejdsmiljø, hvor man enten bliver påvirket af støj eller af de kemiske stoffer, så er ens liv heller ikke så meget værd i fritiden. Arbejder man med disse kemiske stoffer, så er man jo lige til sofaen, når man kommer hjem. Det går jo også ud over familieliv osv.«

Jesper: Føler du, at der er en fare for at miste holdepunktet, hvis man ser på det hele i den store sammenhæng?

Benny: »Vi kikker jo også lidt på det i den store sammenhæng. Vi er jo godt klar over, hvad årsagerne er. Det samfundssystem, vi lever i, er et samfundssystem, der bygger på det private initiativ og på den højst mulige profit osv. Det er jo en større sammenhæng. Og det er jeg godt klar over også kommer ind i det ydre miljø.«

NOAH og arbejderne

Jesper: I NOAH har vi tit oplevet en modsætning til arbejderne. Når vi har kritiseret en eller anden fabrik, f.eks.

Grindstedværket, så har arbejderne bakket »deres« virksomhed op og sagt, at forureningen af det ydre miljø ikke betyder så meget i forhold til de arbejdspladser, der er skabt og den produktion, der foregår. Har I overvejet et samarbejde med grupper, der beskæftiger sig med det ydre miljø, f.eks. NOAH og OOA? Betragter I Jer som en gruppe, der forsøger at forbedre miljøet på linie med de andre miljøgrupper, eller føler I jer som noget selvstændigt?

Benny: »Selvfølgelig er vi da interesseret i at samarbejde med alle grupper, der beskæftiger sig med miljøproblemer — og forøvrigt alt hvad vi mener, er fornuftigt set ud fra arbejderklassens synspunkt.«

Jesper Ansbæk

Illustrationerne er fra pjecerne:

"Ny arbejdsmiljølov
- for hvem " og
"Bedriftsundhedstjeneste
- for hvem ".

Begge udgivet af Aktionsgruppen.

Kan bestilles fra:
Aktionsgruppens pjecer
HP Ørumsgade 11
2100 Ø

Fra NOAHs forlag

Enmeserien

1. Kviksølv, ressourcer, forbrug, forurening

76 sider. Pris kr. 8,-.

I denne bog er det forsøgt at følge kviksølv på dets vej fra udvinding, over anvendelse til forurening, således at man får alle problemkredsene gennemgået.

2. Energi og udvikling i økosystemer

185 sider. Pris kr. 21,-.

Økologi er »læren om naturens husholdning«. Det er en meget bred definition. »Mere realistisk er det at opfatte økologien som et synspunkt, en speciel betragtningsskema af de biologiske fænomener, der bevirker, at den natur, der omgiver os, fremtræder som en vis orden«. Det er denne orden, bogen søger at beskrive. Denne 2. udgave giver mere plads end 1. udgaven for belysning af menneskets placering i naturen, både hvad angår samspillet med de øvrige dele af økosystemerne og menneskets voksende indflydelse på biosfærens processer.

3. Om grænser for vækst

48 sider. Pris kr. 7,-.

Dette er uddrag af en diskussion med udgangspunkt i »Grænser for vækst«, oversat fra Le Nouvel Observateur.

Diskussionen, som er en politisk diskussion, drejer sig om konsekvenserne af den form for økonomisk vækst, som det kapitalistiske samfund og visse socialistiske samfund er underlagt.

Om mulighederne for at løse de økologiske problemer inden for det kapitalistiske samfunds rammer.

4. Bly, ressourcer, forbrug, forurening

232 sider. Pris kr. 26,-.

Oplysninger om aspekter af blyets omsætning i stort set alle dele af naturen. Om ressourcer, reserver og brydning af bly. Om blyets vej ud i samfundet og om blyets skæbne i de naturlige miljøer luft, jord og vand. Bly i fødevarer, i mennesker, bly og biler. Et væld af oplysninger i et tilgængeligt sprog.

5. Det industrialiserede landbrug

120 sider. Pris kr. 15,-.

I bogen analyserer forfatteren med økologisk udgangspunkt industrialiseringen af landbruget og dennes følger: Miljøet forurenes og fødevarernes kvalitet forringes. Industrialiseringen af landbruget har også globale aspekter.

Dansk landbrug trækker både på de ikke-fornyelige og de fornyelige ressourcer og bidrager til at opretholde et skævt ressourceforbrug mellem U- og I-lande.

6. PCB

Udsolgt.

7. Det forurenede Japan

120 sider. Pris kr. 26,-.

Bogen indeholder 22 artikler om forskellige miljøproblemer i Japan. Den er skrevet af den japanske miljøbevægelse »Jishu-Koza« og det er gruppens håb, at bogens indhold må blive kendt af så mange af klodens beboere som muligt, så de japanske forureningsofre ikke er døde eller har lidt og udgydt deres tårer forgæves.

Bogen indeholder uhyggelige beskrivelser af de skader, som forureningen kan påføre mennesker.

Bogen er en advarsel til den del af verden, som følger samme udviklingsmønster som Japan.

8. Arbejdsmiljø 1

Under udgivelse.

9. Arbejdsmiljø 2.

120 sider. Pris kr. 26,40.

Det dårligste miljø, der findes på mange arbejdspladser er vor tids største miljøproblem.

Støv, støj, stress, osv. på arbejdspladsen undergraver mange danskeres helbred. I »sundhedsfarer i arbejdsmiljøet« gennemgås de enkelte sundhedsskadelige påvirkninger:

Ulykker, støj, luftforurening, nedslidning, tempoarbejde, skiftehold, mm.

Desuden er der kapitler om lys i arbejdsmiljøet, lovgivning og grænseværdier.

Bogen »Sundhedsfarer i arbejdsmiljøet« er udarbejdet af en gruppe under NOAH. Køb den, læs den og brug den er den opfordring, der kommer fra anmelderen efter at have læst den igennem.

Minavisen 5/4-77

Andre bøger

Nogle oplysninger om den jord, vi sammen lever på

Ny revideret udgave, 144 sider. Pris kr. 15,-.

En rejse gennem vore miljøproblemer både lokalt og internationalt. Pædagogisk fremstillet med mange billeder og en tekst, som giver et væld af oplysninger. En god introduktion til alle de emner, NOAH arbejder med. Henvender sig til alle mennesker, som ikke blindt vil tro på eksperter og politikere, men selv vil deltage i miljødebatten.

Det kunne være skønt

104 sider. Pris kr. 10,-.

En bog om trafik, om bilen og byen. Om privatbilismens ødelæggende indflydelse. Og endelig noget om hvad den enkelte kan gøre. I billeder og tekst tages der fat på problemer som støj, luftforurening, kollektiv trafik, bypolitik, osv.

Vandforurening

48 sider. Pris kr. 7,-.

Om ferskvandsforurening. Om livsprocesserne i søer og vandløb og om, hvad der sker, når søer og vandløb udsættes for forurening. Desuden kan hæftet anvendes af folk, der selv vil lave forureningsundersøgelse.

Lidt om mad

24 sider. Pris kr. 5,-.

En pjece om ernæringslære, madforurening og bearbejdning, mad som en vare samt opskrifter på sunde retter.

Om — svovl, smag, farve, nitrit, fedt — i maden

12 sider. Pris kr. 3,-.

Baggrundsoplysninger i forbindelse med NOAH's aktion i Brugsen dec. 1976.

Økologi-Byplanlægning

24 sider. Pris kr. 8,-.

Artikler om planlægning. En sammenstilling af nogle af de elementer, som er nødvendige i den fysiske planlægning for at kunne arbejde med økologiske metoder.

Ressourcer-Byplanlægning

24 sider. Pris kr. 8,-.

Slaget om København. Artikelsamling. Hvorledes kan planlægningen af vore fysiske omgivelser blive mindre ressourcekrævende end hidtil?

NOAH's sangbog 1.

128 sider. Pris kr. 17,-.

Miljø og forureningsange. Knap 60 sange med noder og becfingering rigt illustreret.

Både kendte sange og nye sange.

NOAH's sanghæfte 2 fra Rugård Strand 75/76

28 sider. Pris kr. 8,-.

Miljø- og forureningsange skrevet på NOAH's miljøejere 1975 og 1976. De nye melodier er forsynet med noder becfingering. Hæftet kan betragtes som et supplement til NOAH's sangbog 1.

Tidsskriftet NOAH

NOAH udkommer ca. hver 6. uge og indeholder artikler om alle de emner NOAH arbejder med.

Hvis du ikke allerede har abonnement, så tegn abonnement:

NOAH 47-54 (1977/78) koster kr. 45,-.

NOAH 41-46 (er udkommet) kr. 27,-.

Ældre numre kan købes, så længe oplaget rækker. Ring eller skriv efter en lagerliste.

Især kan nævnes temanumre:

NOAH 14/15, Økologi kr. 8,-

NOAH 23/24, Mad ... kr. 8,-

NOAH 32, Grønland .. kr. 4,-

NOAH 41/42, Genbrug kr. 8,-

NOAH 47, bl.a. om tilsætningsstoffer i maden .. kr. 6,-

NOAH 47, bl.a. om PVC-fabrikken kr. 7,-

NOAH 48, Byplanlægning. kr. 7,-

Emneindex NOAH 1-37

106 sider, pris kr. 15,-.

Et klart og overskueligt register over alle emner og artikler i de første 37 numre af NOAH-bladet. Artikler fra udsolgte NOAH-blade kan rekvireres i kopi fra sekretariatet (kr. 1,- pr. A4-side).

Bøger, blade, mv. kan rekvireres fra NOAH ved at indsætte beløbet på giro 5 56 00 39 til:

NOAH,

Rådhusstræde 13,

1466 Kbh. K.

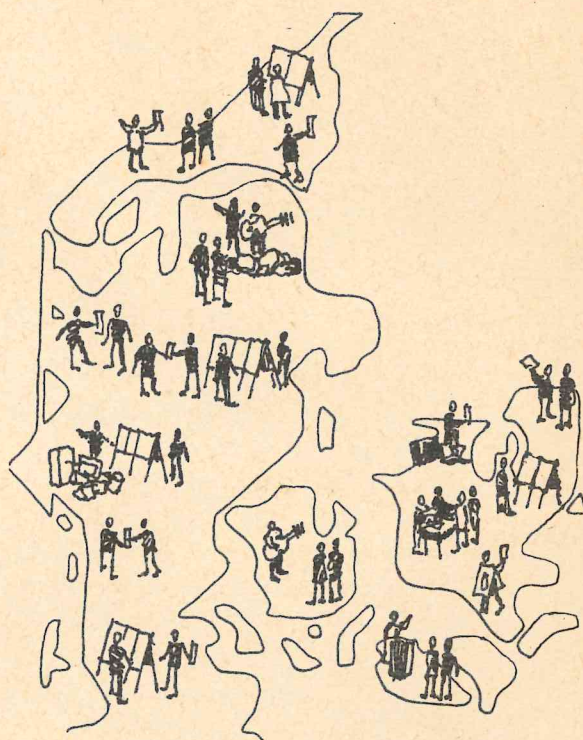
Tlf. (01) 15 60 52.

Husk at mærke på talonen til modtager, hvad der ønskes tilsendt.

Aktion GENBRUG

I ugen 3.-9. oktober vil NOAH aktionere for genbrug. Aktionen er planlagt gennem det sidste halve år, og arbejdet er nu så langt fremme, at lokalgrupperne vil få tilsendt baggrundsmateriale og aktionsvejledning sidst i august måned. Genbrugsaktionen er bygget op omkring en plancheudstilling og en tilhørende, uddybende folder, men kan derudover suppleres med f.eks. gadeteater, sang og musik, servering af kaffe til de forbigående, opsættelse af slogansplakater i hele byen osv. For at skabe blikfang foreslås udstillingen illustreret med forskellige former for overraskelser! Yderligere foreslås den enkelte lokalgruppe, alt efter ressourcer, at udbygge aktionen med kontakt til f.eks. unge arbejdsløse, husmødre o.a.

Det vil ikke kræve særlige forudsætninger at deltage i aktionen, og alle interesserede, som ikke er medlemmer af en NOAH-gruppe, kan henvende sig til NOAH's sekretariat, som så vil formidle kontakten til nærmeste lokalgruppe. Den velplanlagte aktion er også en oplagt anledning til at starte helt nye lokalgrupper.

Hvorfor bruger NOAH kræfter på en aktion om genbrug?

Først og fremmest gælder det, at miljø- og ressourcensyn nødvendiggør en genbrugsvenlig affaldsbehandling. Men perspektivet i genbrugsaktionen må ikke være så kortsigtet, at det kun drejer sig om opsætning af containere og affaldsposer hist og pist, hvor det kan betale sig. Aktionen må også problematisere om genbrugsforanstaltninger skal indføres på naturens eller erhvervslivets betingelser. Sagt på en anden måde: Gælder det miljø- eller profithensyn? En sådan diskussion er ikke mindst nærliggende, fordi Folketinget i den kommende samling skal tage stilling til en lov om genbrug. Loven indeholder små skridt til en produktpolitik, således at miljøministeren skal kunne forbyde anvendelsen af stoffer, som saboterer genindvinding, og styre brugen af emballagematerialer og -typer. Gode hensigter — men som miljøloven iøvrigt er det kun en rammelov. Det vil sige, at hvert enkelt forsøg på at gøre hensigterne til realiteter vil blive konfronteret med andre realiteter:

- erhvervslivets magtfulde egeninteresse,
- kommunernes kortsigtede sparsommelighed,
- EF's regler om konkurrenceforvridning.

En anden aktuel anledning til at aktionere for genbrug er kommunalvalget i foråret 78, hvor genbrug bør blive et centralt emne. Problemet er, at kommunerne idag anlægger en rent privatøkonomisk synsvinkel på deres affaldsbehandlingssystemer, uden hensyn til samfundsøkonomiske fordele, som øget beskæftigelse, ressource- og valutabesparelser.

GENBRUGSGRUPPEN